

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΤΑ «ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ» ΤΟΥ ΠΟΛΥΔΑΙΝΟΥ
ΩΣ ΠΗΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ
ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

2ο

I. ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

BIBΛION ΠΕΜΠΤΟΝ

Κεφάλαιο 45. ΦΙΛΟΜΗΛΟΣ

1. Φιλόμηλος Φωκεῦσι πολεμουμένοις ὑπὸ Θηβαίων καὶ Θετταλῶν ὑποσχόμενος κατορθώσῃν τὸν πόλεμον, ἡγεμῶν ἀποδειχθεὶς, τὴν τοῦ πολέμου πρόφασιν ξηνολογήσας ** κρατῶν τοῖς ἱεροῖς χρήμασιν ἀνέδην ἀποχρώμενος τὴν ἡγεμονίαν μετέβαλεν ἐς τὴν τυραννίδα.

BIBΛION ΕΚΤΟΝ

Κεφάλαιο 1. ΙΑΣΩΝ

1. Ἰάσων βουλόμενος ἐπιθέσθαι πόλει Θετταλικῇ μηδενός τὴν ἐπίθεσιν προειδότης παρήγγειλεν ἐπὶ ἀριθμὸν καὶ μισθοδοσίαν ἐξοπλίσασθαι. οἱ μὲν δὴ πάντες ἐξωπλίσαντο καὶ τῶν σωμάτων εὖ καὶ τῶν ὄπλων ἔχοντες, ἄγγελοι δὲ καθεμμένοι θεόντες ἦκον ἀγγέλλοντες πολεμίους ἐμβεβληκέναι τῇ χώρᾳ τοσοῦτον ἀπέχοντας, ὅσον ἀπεῖχεν ἡ πόλις, ἢ προσπολεμῆν ἐσπουδάκει. οἱ δὲ στρατιῶται πρὸς μάχην εὐτρεπεῖς ὄντες ἠξίωσαν αὐτοὶ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἄγειν. ὁ δὲ Ἰάσων ἐπὶ τὴν πόλιν προσβαλῶν ἀδοκῆτως ἐκράτησε μηδενός προγόντος μήτε τῶν νικῶντων μήτε τῶν νικωμένων.

2. Ἰάσων Θετταλός ἀπαιτούμενος ὑπὸ τῶν μισθοφόρων ἀργύριον, οὐκ ἔχων εἰσέδραμε πρὸς τὴν μητέρα ὡς διωκόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἀφ' ὧν δύο καὶ τρεῖς αὐτῷ συνεισέπεσον ὡς διώκοντες. ἡ μήτηρ – πολυχρήματος γὰρ ἦν – τοὺς μισθοῦς ὑπὲρ αὐτοῦ διέλυσεν.

3. Ἰάσων πόλεμον νικήσας ἔφη πρὸς τὴν μητέρα, τοὺς Διοσκούρους φανερωτάτους αὐτῷ γενέσθαι συμμάχους καὶ διὰ τοῦτο εὐξασθαι νικήσας ξενίσαι τοὺς θεοὺς κεκληκέναι δὲ ἐπὶ τὴν εὐωχίαν τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος καὶ λοχαγούς καὶ ταξιάρχους καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας. ἡ δὲ πιστεύσασα ὅσον εἶχε κόσμον ἐκπωμάτων, κρατήρων, τραπεζῶν, ἀργύρου, χρυσοῦ, πάντα ἔπεμψεν· ὁ δὲ πολλῶν χρημάτων κύριος γενόμενος τὸν μισθὸν ἀπέδωκε τοῖς μισθοφόροις.

4. Ἰάσων πόλιν πλουτοῦσαν ἐλών, πολλὰ καὶ λαμπρὰ λάφυρα κομίζων ἔπεμψε πρὸς τὴν μητέρα κελεύων πέμψαι θεραπαίνας, ὅσαι ποικίλης καὶ πολυτελοῦς ἐσθήτος ἐμπειρίαν καὶ τέχνην εἶχον, ὅπως ἐπιλέξαιτο πάντα τὰ κάλλιστα. ἡ δὲ πάσας, ὅσας εἶχε θεραπαίνας, ἔπεμψεν ἐπὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐσθήτων. Ἰάσων συγκλείσας αὐτάς λύτρα ὑπὲρ αὐτῶν ἤτησε τὴν μητέρα.

5. Ἰάσων πρὸς τὴν μητέρα ἐν τοῖς ἰσθῶσι τῆς ταλασιουργίας τῶν θεραπειῶν

ἐπιμελομένην εἰσελθὼν μετὰ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν ὡς συμβούλῳ χρησόμενος τῶν ἀναγκαίων τῆς ἀρχῆς μεταστῆναι ταύτας ἐκέλευσεν. δορυφόροις μὲν δὴ συντεταγμένον ἦν ἀπάγειν ἀπάσας. αὐτὸς δὲ μετὰ μακρὰν ὁμιλίαν ἐξιῶν μειδιῶν τῇ μητρὶ προσέταξεν ὑπὲρ τῶν θεραπειῶν ἀργύριον αὐτῷ πέμψαι.

6. Ἰάσων ἀδελφὸν εἶχε Μηριόνην ἄγαν πλουτοῦντα, φιλάργυρον, μηδὲν αὐτῷ διδόντα· καὶ δὴ ποτε παιδίου γεννηθέντος αὐτῷ μέλλον ὄνομα τίθεσθαι τοὺς ἀρίστους Θετταλῶν καλέσας παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν προστῆναι τῆς ὑποδοχῆς. ὁ μὲν δὴ περὶ ταῦτα εἶχεν, Ἰάσων δὲ κατὰ πρόφασιν θήρας ἐξελθὼν ἐς Παγασάς, ἔνθα Μηριόνης κατῴκει, περιστήσας τοὺς αἰμοφόρους, βιασάμενος τοὺς οἰκονόμους, εἴκοσι ἀργυρίου τάλαντα λαβὼν, μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀνήλθε καὶ τῷ ἀδελφῷ σπονδῶν κατάρχειν ἐπέτρεψε καὶ κύριον αὐτὸν εἶναι τῆς θέσεως τοῦ ὀνόματος τῷ παιδίῳ. Μηριόνης, ** ἤγγειλεν αὐτῷ πεπορηθῆσθαι τὴν οἰκίαν, δεξάμενος τὸ χάριεν ὄνομα ἔθετο τῷ παιδίῳ Πορθάονα.

7. Ἰάσων τὸν ἀδελφὸν Πολύδωρον ἤγαγεν ἐπὶ πόλιν ἀλίσκεσθαι μέλλουσαν λαφυροπώλην γενησόμενον. ἐπεὶ δὲ ἦν ὥρα λουτροῦ, παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν σφοδρῶς αὐτοῦ τὸ σῶμα τριῖψαι καὶ διαγυμνάσαι. ὁ μὲν ἐπειρᾶτο τριβεῖν εὐτόνως, Ἰάσων δὲ ὡς ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ δακτυλίου παρεκάλεσεν αὐτὸν παρὰ τὴν τριῖψιν ἀποθέσθαι. Πολύδωρος δὲ ἐξελὼν τῆς χειρὸς ἐπέδωκεν ἀνδρὶ πιστῷ τῶν παρόντων. τούτῳ δὲ ἦν ἄρα προσυγκείμενον δραμεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα Πολυδώρου καὶ δόντα τὸν δακτύλιον ἀντὶ [τούτου] δέκα τάλαντα χρυσοῦ παρ' αὐτῆς λαβεῖν. ἡ δὲ τῷ δακτύλῳ τοῦ ἀνδρός πιστεύσασα παραχρῆμα ἔδωκε τὸ χρυσίον ὡς δὲ ἐπανήλθεν ὁ τὸν δακτύλιον παρὰ Πολυδώρου λαβὼν, τότε Ἰάσων τριβόμενος ἐπαύσατο.

Κεφάλαιο 2. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

1. Ἀλέξανδρος Πάνορμον πολιορκοῦντος Λεωσθένους πρὸς ἀπάσας τὰς Ἀττικὰς ναῦς φανερῶς ναυμαχεῖν οὐ θαρρῶν διέπεμψε ἐπὶ ἀκατίου νύκτωρ πρὸς τοὺς ἔνδον στρατιώτας, ὅπως, εἴ τινες τῶν νεῶν ἐκλίποιεν τὴν φυλακὴν, πρὸς τῷ πρότερον αἰρομένῳ πυρσῷ δεύτερον ἀνάσχοιεν τοῖς ἐν Μαγνησίᾳ, κάκεινοι τοῖς ἐν Παγασαῖς. Λεωσθένης μὲν τρεῖς τριήρεις διέπεμψε, τὴν μὲν ἐπὶ Σάμου, τὴν δὲ ἐπὶ Θάσου, τὴν δὲ ἐπὶ Ἑλλησπόντου· οἱ δὲ πολιορκούμενοι τοὺς πυρσοὺς ἀνέσχον. Ἀλέξανδρος ἐπιπλεύσας ἄφνω καὶ προσπεσὼν ἐνίκησε τῇ ναυμαχίᾳ τοὺς Ἀθηναίους.

2. Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐν Πεπαρήθῳ ναυμαχίαν ἐλπίσας λήψεσθαι τοὺς Ἀθηναίους ἀφυλάκτους ὡς μετὰ νίκην ἀμελῶς ἔχοντας συνέταξε τοῖς ἐπὶ τῶν νεῶν διὰ τάχους προσπλεῦσαι τῷ Δείγματι τοῦ Πειραιῶς καὶ ἀπὸ τῶν τραπεζῶν ἀρπάσαι τὰ χρήματα. τῶν δὲ προσπλέοντων οἱ Ἀθηναῖοι φιλίας τὰς ναῦς εἶναι νομίσαντες ἀπεσκόπων. οἱ δὲ ἀποβάντες τὸ πολεμικὸν ἐσήμηναν καὶ σπασάμενοι τὰς μαχαίρας ὤρμων ἐπὶ τὰς τραπέζας. οἱ μὲν Ἀθηναῖοι σπουδῆ ἔθειον ἐς τὸ ἄστυ τοῖς στρατηγοῖς ἀγγελοῦντες τὴν κατάληψιν τοῦ Πειραιῶς, οἱ δὲ τὰ χρήματα ἀρπάσαντες ἀπέπλευσαν.

Κεφάλαιο 18. ΦΩΚΕΙΣ

1. Φωκεῖς ἐς τὸν Παρνασὸν κατακλεισθέντες ὑπὸ Θετταλῶν, γυψώσαντες αὐτοὺς καὶ τὰ ὄπλα καὶ σύνθημα ἀλλήλοις δόντες φείδεσθαι τῶν γεγυψωμένων νυκτὶ

πανσελήνω επικαταβάντες τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο. οἱ δέ ὥσπερ φάσμα ξένον καί ἀλλόκοτον φοβηθέντες, ἔνιοι δέ καί νομίσαντες Θετταλοὺς εἶναι τοὺς ἐπιτιθεμένους, ἠττήθησαν καί πτώμα ἐγένοντο Θετταλικὸν ἄνδρες τετρακισχίλιοι.

2. Φωκεῖς τὴν Θετταλικὴν ἵππον διέφθειραν. τάφρον ὀρύξαντες κατὰ τὴν Ὑάμπολιν καί πληρώσαντες αὐτὴν κενῶν ἀμφορέων (καί) γῆν ὀλίγην ἐπέβαλον. ἐς ταύτην τὴν τάφρον ἐμπεισόντες οἱ ἵππεῖς αὐτοῖς ἵπποις διεφθάρησαν.

Κεφάλαιο 46. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΘΕΤΤΑΛΟΣ

Ἀλέξανδρος Θετταλὸς ναυμαχεῖν μέλλων πολλοῖς ἐπιβάταις ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων διέδωκε πολλά σαυνία καί παρήγγειλεν, ὅταν παραβάλη ναῦς, ἀκοντίζειν ἐπὶ τοὺς ναύτας, ἵνα πλεῖστοι αὐτῶν ἀχρεῖοι γίνωιντο.

BIBLION EBΔOMON

Κεφάλαιο 33. ΑΡΤΑΒΑΖΟΣ

3. Ἀρτάβαζος Φαρνάκου φεύγων ἐκ Πλαταιῶν προῆλθεν ἐς Θετταλίαν. τῶν δέ Θετταλῶν ἐρομένων περὶ τῆς μάχης δείσας ὁμολογήσαι τὴν ἧτταν, αὐτὸς μὲν ἔφθασεν εἰς Θράκην πράξων βασιλέως ἀπόρρητα, Μαρδόνιος δέ νενικηκῶς ἔπεται καί τὰ ἔργα τῆς νίκης αὐτὸς ἀπαγγέλλει. Ἀρτάβαζος μὲν ἀπάτη νίκης Θετταλίαν διεξῆλθε, Θετταλοὶ δέ αὐτίκα τὴν Περσῶν ἧτταν ἐμάνθανον.

BIBLION OΓΔOON

Κεφάλαιο 23. ΚΑΙΣΑΡ

14. Καῖσαρ καί Πομπηῖος ἐν Θεσσαλίᾳ ὁ μὲν ἐφυγομάχει, ἀφθονίαν ἔχων ἐπιτηδείων, Πομπηῖος [ὁ] δέ ἔσπευδε μάχῃ κριθῆναι * * * [Καῖσαρ]. Καῖσαρ ἐρεθίζει τοὺς πολεμίους ἀναξυγυῖν σκηψάμενος ἐπὶ σιτολογία καί διεκίνει τοὺς λόχους. οἱ δέ τοῦ Πομπηῖου ὡς ὑπὸ δέους φευγόντων καταφρονήσαντες οὐ κατέσχον αὐτούς, ἀλλὰ παραχρῆμα ἐξεπήδησαν βιασάμενοι τὸν Πομπηῖον ἠγεῖσθαι. ἐπεὶ δέ ἀναχωρῶν ὁ Καῖσαρ ἐς τὸ πεδῖον αὐτοῦς προήγαγε, καί δὴ τότε ἀναστρέψας λαμπρῶς ἀγωνισάμενος ἐνίκησεν.

25. Καῖσαρ Πομπηῖῳ παρετάσσετο περὶ Φάρσαλον. ὁρῶν δέ πολλοὺς τῶν πολεμίων νέους καί καλοὺς ἐπὶ τῷ κάλλει μέγα φρονούντας καί σοβαροὺς παρήγγειλε τοῖς ἰδίους στρατιώταις τάς λόγχας καί τοὺς ὑσσοὺς μὴ φέρειν ἐπὶ τὰ σώματα τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐς αὐτὰ τὰ πρόσωπα. οἱ δέ λωβηθῆναι τὸ κάλλος τῶν προσώπων φοβηθέντες καί δὴ ἀποστραφέντες ἔφυγον.

29. Καῖσαρ ἐν Φαρσάλῳ Πομπηῖον ἐνίκησε. θεασάμενος τοὺς ἰδίους στρατιώτας ἀμέτρως τῇ νίκῃ χρωμένους ἀνέκραγε «φείδεσθε τῶν πολιτῶν».

Κεφάλαιο 43. ΧΡΥΣΑΜΗ

Τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας ἐς τὴν Ἀσίαν ἀφικομένης τοῖς Ἑρυθρὰς κατέχουσιν ἐπολέμει Κνώπος τοῦ Κοδριδῶν γένους. ὁ θεὸς ἔχρησεν αὐτῷ στρατηγόν παρὰ Θεσσαλῶν λαβεῖν τὴν ἱέρειαν τῆς Ἐνοδίας· ὁ δέ πρὸς Θεσσαλοὺς καί μνηύει τὸ λόγιον τοῦ θεοῦ. οἱ δέ ἔπεμψαν αὐτῷ τὴν ἱέρειαν τῆς θεοῦ Χρυσάμην.

αὕτη φαρμάκων ἔμπειρος οὖσα, ταῦρον ἕξ ἀγέλης μέγιστον καί κάλλιστον συλλαβοῦσα, τά μὲν κέρατα κατεχρύσωσε καί τό σῶμα κατεκόσμησε στέμμασι καί χρυσοπάστοις ἀλουργίσι καί μετὰ τῆς τροφῆς ἀναμίξασα μανιοποιόν φάρμακον ἔδωκεν αὐτῷ φαγεῖν. τό δέ φάρμακον αὐτόν τε τόν ταῦρον ἐξέμνηε καί τούς γευσάμενους αὐτοῦ μανιουργεῖν ἔμελλεν. οἱ μὲν δὴ πολέμιοι ἀντεστρατοπέδευον, ἡ δέ ἐν ὄψει τῶν πολεμίων βωμόν παραθεῖσα καί ὅσα πρὸς θυσίαν, ἐκέλευσε προσάγειν τόν ταῦρον. ὁ δέ ὑπὸ τοῦ φαρμάκου μεμηνῶς καί οἰστρῶν ἐξεπήδησε καί μέγα μωκόμενος ἔφυγεν. οἱ πολέμιοι χρυσόκερων κατεστεμμένον ὄρωντες καί φερόμενον ἐς τό ἑαυτῶν στρατόπεδον ἀπό τῆς θυσίας τῶν ἐναντίων ὡς ἀγαθόν σημεῖον καί οἰώνισμα αἴσιον ἐδέξαντο καί συλλαβόντες καλλιεροῦσι τοῖς θεοῖς καί τῶν κρεῶν ἕκαστος φιλοτίμως ἐδαΐσαντο ὡς δαμιονίου καί θείας ἱερουργίας μεταλαγχάνοντες. αὐτίκα δὴ πᾶν τό στρατόπεδον ὑπὸ μανίας καί παραφροσύνης ἐξίστατο· πάντες ἀνεπήδων, διέθεον, ἀνεσκίρτων, τάς φυλακάς ἀπέλειπον. Χρυσάμη ταῦτα ἰδοῦσα τόν Κνωπὸν ἐκέλευσε διὰ τάχους ὀπλίσει τὴν στρατιάν καί τοῖς πολεμίοις ἐπάγειν ἀμύνασθαι μὴ δυναμένοις. οὕτω δὴ Κνωπὸς ἀνελῶν ἅπαντας ἐκράτησε τοῖς Ἑρυθραίων πόλεως μεγάλης τε καί εὐδαίμονος.

Κεφάλαιο 44. ΠΟΛΥΚΛΕΙΑ

Ἐπὶ Βοιωτούς, οἱ πάλαι Θεσσαλίαν ὥκουν, ἐστράτευσεν Αἴατος ὁ Φειδίππου Πολύκλειαν ἀδελφὴν ἔχων, Ἡρακλεῖδαι τό γένος ἄμφω. χρησμός ἦν ἄρξιν, ὅς ἂν ἐκ τοῦ γένους πρῶτος διαβάς τόν Ἀχελῶν ἐπιβῆ τῆς πολεμίας. ἡ μὲν στρατιὰ τόν ποταμόν διαβαίνειν ἔμελλε, Πολύκλεια δέ τόν πόδα ἐπιδησαμένη φάσκουσα τετρῶσθαι τό σφυρόν παρακαλεῖ τόν ἀδελφόν Αἴατον διενεγκεῖν αὐτήν ὑπὲρ τόν ποταμόν. ὁ δέ μηδέν ὑποπτεύσας, ἀλλ' ὡς ἀδελφῆ βουλόμενος ὑπουργῆσαι τὴν μὲν ἀσπίδα ἐπέδωκε τοῖς ὀπλοφόροις, τὴν δέ Πολύκλειαν ἀράμενος ἐβάδιζε διὰ τοῦ ποταμοῦ προθύμως. ἡ δέ γενομένου πλησίον τῆς ὄχθης φθάσασα ἐξήλατο καί μεταστραφεῖσα πρὸς τόν ἀδελφόν ἔφη. «ἐμόν γέρας ἡ βασιλεία κατὰ τόν θεοῦ χρησμόν. πρώτη γάρ ἀπάντων τῆς χώρας ἐπέβην». Αἴατος αἰσθόμενος τῆς ἀπάτης οὐκ ἐχαλέπηεν, τό δέ φρόνημα τῆς κόρης ἀγάμενος αὐτήν ἔγημε· καί ὁμοῦ βασιλεύοντες παῖδα Θεσσαλόν ἐποίησαντο, ἀφ' οὗ καί τὴν πόλιν Θεσσαλίαν προσηγόρευσαν.

Κεφάλαιο 65. ΦΩΚΙΔΕΣ

Φωκεῦσι καί Θετταλοῖς πόλεμος ἄσπονδος ἦν, ὥστε καί Θετταλοὶ δόγμα ἐκύρωσαν, μηδενὸς ἀπέχεσθαι τῶν ἐν ἡλικία, παῖδας δέ καί γυναῖκας ἀνδραποδίσασθαι. Φωκῶν μελλόντων συμβάλλειν ἐς μάχην αἱ Φωκίδες ἐψηφίσαντο· ὕλην παμμεγέθη νησώμεθα· ἐπειδάν δέ αἰσθώμεθα τούς ἀνδρας ἠττωμένους, αὐταὶ τῆς πυρᾶς μετὰ τῶν τέκνων ἐπιβῶμεν καί τὴν ὕλην ὑφάψασαι καταπρήσωμεν. τοῦτο τό ψήφισμα τῶν γυναικῶν τούς Φωκέας ἐποίησεν ἀνδρειότερον παρατάξασθαι καί κρατῆσαι τὴν μάχην.

II. ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΥΓΑΙΝΟ

12. Κατάπληξις πολεμίων

2. Ὅτι Θεσσαλός Βοιωτῶν Ἄρην οἰκούντων καὶ Θεσσαλοῖς πολεμούντων τέχνη ἐκράτησε χωρὶς μάχης. παραφυλάξας γὰρ νύκτα ἀσέληνον ἐκέλευσε τοὺς στρατιώτας διασπαρέντας ἄλλον ἀλλαχοῦ κατὰ κορυφάς τῶν ὀρέων δάδας καὶ λύχνους ἀνάπτειν καὶ μετεωρίζειν καὶ πάλιν καθελεῖν, ὅπερ μέγαν φόβον τοῖς Βοιωτοῖς ἐμποίησαν πρὸς ἰκεσίαν τῶν Θεσσαλῶν ἔτρεψε.

9. Ὅτι Φωκεῖς κατακλεισθέντες ὑπὸ Θετταλῶν γυψώσαντες ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὄπλα καὶ σύνθημα ἀλλήλοις δόντες φείδεσθαι τῶν γεγυψωμένων νυκτὶ πανσελήνῳ ἐπικαταβάντες τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο. οἱ δὲ ὥσπερ φάσμα ξένον φοβηθέντες καὶ ὑπονοήσαντες ἑτέρους εἶναι τοὺς ἐπιτιθεμένους ἠττήθησαν πεσόντες τετρακισχίλιοι.

36. Ἐνέδραι διάφοροι καὶ ποικίλαι

5. Ὅτι Φίλιππος ἀφικόμενος εἰς Λάρισσαν, ἵνα τινὰς τῶν Ἀλευάδων ἔξω οἰκίας καθέλοι, νοσεῖν ὑπεκρίνατο, ὅπως εἰσιόντας αὐτοὺς ὡς ἐπισκεψομένους συλλάβῃ. Βοίσκος ἐξήγγειλεν τοῖς Ἀλευάδαις τὴν ἐπίθεσιν καὶ διὰ τοῦτο τέλος οὐκ ἔσχεν ἠπραξίς.

37. Ὅσα κατὰ ἰππέων

5. Ὅτι Φωκεῖς τὴν Θετταλικὴν ἵππον διέφθειραν. τάφρον ὀρύξαντες καὶ πληρώσαντες αὐτὴν κενῶν ἀμφορέων (καὶ) γῆν ὀλίγην ἐπέβαλλον. ἐς ταύτην τὴν τάφρον ἐμπεσόντες οἱ ἰππεῖς αὐτοῖς ἵπποις διεφθάρησαν.

54. Πόλεων ἀλώσεις

12. Ὅτι Φιλίππου πολιορκούντος πόλιν Θεσσαλικὴν εἰσελθόντων τῶν αὐτοῦ μισθοφόρων καὶ ἀφ' ὑψηλῶν πολεμουμένων αὐτὸς ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους ἀφυλάκτου τοῦ τείχους ὄντος διὰ κλιμάκων ἀνεβίβασεν στρατιώτας, οἳ ἀντιπερὶσπασιν δόντες τοῖς πολίταις ἀβλαβεῖς διετηρήσαντο τοὺς εἰσελθόντας.

III. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Κεφάλαιο 45. ΦΙΛΟΜΗΛΟΣ

Ο Φιλόμελος³⁴ καθὼς υποσχέθηκε στους Φωκεῖς,³⁵ που δέχονταν ἐπίθεση ἀπὸ Θηβαίους καὶ Θεσσαλούς, ὅτι θα κέρδιζε τον πόλεμο, ἀφοῦ ορίστηκε ἀρχηγός, στρατολόγησε μισθοφόρους με τὴν πρόφαση του πολέμου ** ἀφοῦ ἐγίνε κύριος, ξόδεψε ἀνεμπόδιστα τὰ ἱερὰ χρήματα, καταχράστηκε τὴν ἀρχηγία καὶ τὴ μετέτρεψε σε τυραννία.

ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΤΟ

Κεφάλαιο 1. ΙΑΣΟΝΑΣ

1. Ὄταν ο Ιάσωνα³⁶ ἤθελε νὰ ἐπιτεθεῖ σὲ μὴ θεσσαλικὴ πόλη, χωρὶς νὰ το πληροφορηθεῖ κανεὶς, παρήγγειλε νὰ ἐξοπλιστοῦν γιὰ τὴν καταμέτρηση καὶ τὴ μισθο-

δοσία των ανδρών. Αυτοί, λοιπόν, παρουσιάσθηκαν εξοπλισμένοι, έχοντας περιποιημένα τα σώματα και τα όπλα. Ήρθαν αγγελιαφόροι τρέχοντας για ν' αναγγείλουν ότι εχθροί είχαν εισβάλει στην περιοχή και απείχαν τόσο, όσο απείχε η πόλη στην οποία προσέβλεπε με σπουδή να επιτεθεί. Οι στρατιώτες, έτοιμοι για μάχη, αξίωσαν να μην καθυστερήσει, αλλά να τους οδηγήσει το ταχύτερο δυνατόν. Ο Ιάσοντας, αφού επιτέθηκε στην πόλη, απροσδόκητα την κατέλαβε, αφού δεν το είχε προβλέψει κανείς, ούτε από τους νικητές ούτε από τους ηττημένους.

2. Ο Ιάσοντας ο Θεσσαλός, όταν οι μισθοφόροι του απαιτούσαν χρήματα κι εκείνος δεν είχε, έτρεξε προς τη μητέρα του σα να τον κυνηγούσαν οι στρατιώτες, από τους οποίους δυο-τρεις του επιτίθεντο σα να τον καταδίωκαν. Η μητέρα του, η οποία ήταν πολύ πλούσια, εξόφλησε τους μισθούς για λογαριασμό του.

3. Ο Ιάσοντας, αφού νίκησε σε κάποιον πόλεμο, είπε στη μητέρα του ότι οι Διόσκουροι³⁷ είχαν γίνει ολοφάνερα σύμμαχοί του και γι' αυτό ευχήθηκε, αν νικούσε, να προσφέρει φιλοξενία για τους θεούς· κάλεσε, μάλιστα, στο συμπόσιο τούς αρχηγούς του στρατεύματος, τους λοχαγούς και τους ταξιάρχους και όλους τους αξιωματούχους. Εκείνη, επειδή τον πίστεψε, του έστειλε όλα τα διακοσμητικά που είχε από ποτήρια, κρατήρες, τραπέζια, ασήμια και χρυσαφικά· αυτός όμως, μόλις έγινε κύριος πολλών χρημάτων, πλήρωσε το μισθό στους μισθοφόρους.

4. Ο Ιάσοντας, αφού κυριεύσε κάποια πλούσια πόλη, αποκομίζοντας πολλά και λαμπρά λάφυρα, έστειλε κάποιον στη μητέρα του ζητώντας να του στείλει όσες θεραπεαινίδες είχαν εμπειρία και επιδεξιότητα σε κεντητά και πολυτελή ενδύματα, για να διαλέξει τα καλύτερα. Εκείνη του έστειλε όλες τις θεραπεαινίδες που είχε, για την επιλογή των ενδυμάτων. Ο Ιάσοντας, αφού τις φυλάκισε, ζήτησε από τη μητέρα του λύτρα γι' αυτές.

5. Ο Ιάσοντας, αφού πήγε με έναν από τους αδερφούς του³⁸ στη μητέρα του, η οποία επόπτευε τις θεραπεαινίδες στα εργαστήρια της κατεργασίας μαλλιών, επειδή τάχα τη χρειαζόταν ως σύμβουλο για κάτι σημαντικό σχετικά με την εξουσία, διέταξε αυτές να απομακρυνθούν. Είχε διατάξει τους φρουρούς να τις απαγάγουν όλες. Κι αυτός, μετά από μακρά συνομιλία, καθώς έφενγε πρόσταξε χαμογελώντας τη μητέρα του να του στείλει χρήματα (ως λύτρα) για τις θεραπεαινίδες.

6. Ο Ιάσοντας είχε έναν πολύ πλούσιο, αλλά φιλάργυρο αδελφό, τον Μηριόνη, ο οποίος δεν του έδινε τίποτα. Κάποτε λοιπόν, όταν γεννήθηκε το παιδί του κι επρόκειτο να του δώσει όνομα, [ο Ιάσοντας], αφού κάλεσε τους θεσσαλούς αριστοκράτες, παρακάλεσε τον αδελφό του να προίσταται της υποδοχής. Ο μεν Μηριόνης λοιπόν ασχολούνταν με αυτά, ο δε Ιάσοντας, με την πρόφαση πως θα πάει για κυνήγι, πήγε στις Παγασές,³⁹ όπου κατοικούσε ο Μηριόνης. Αφού τοποθέτησε γύρω γύρω σωματοφύλακες, εκβίασε τους οικονόμους και πήρε είκοσι ασημένια τάλαντα. Επιστρέφοντας γρήγορα στο δείπνο, επέτρεψε στον αδελφό του να ξεκινήσει τις σπονδές και να είναι αυτός αρμόδιος να δώσει το όνομα στο παιδί. Ο Μηριόνης, ** [μόλις ο Ιάσοντας] του ανήγγειλε ότι το σπίτι του είχε εκπορθηθεί, αφού δέχτηκε (τα νέα), έδωσε στο παιδί το χαριτωμένο όνομα Πορθάων.

7. Ο Ιάσοντας έφερε τον αδελφό του Πολύδωρο σε μία πόλη που επρόκειτο να κυριευθεί, για να πουλήσει τα λάφυρα. Όταν έφτασε η ώρα του λουτρού, παρακά-

λεσε τον αδελφό του να του τρίψει δυνατά το σώμα και να τον γυμνάσει. Εκείνος προσπαθούσε να τον τρίψει έντονα, αλλά ο Ιάσοντας, δήθεν ενοχλούμενος από το δακτυλίδι, τον παρακάλεσε να το βγάλει και να το βάλει στην άκρη όσο τον έτριβε. Ο Πολύδωρος, αφού το έβγαλε από το χέρι, το έδωσε σε έναν έμπιστο άνδρα από τους παρόντες. Με αυτόν ο Ιάσοντας είχε συμφωνήσει από πριν να τρέξει στη γυναίκα του Πολυδώρου κι αφού της δώσει το δακτυλίδι, να πάρει από αυτήν, ως αντάλλαγμα, δέκα χρυσά τάλαντα. Εκείνη, επειδή εμπιστεύθηκε το δακτυλίδι του άνδρα της, έδωσε αμέσως το χρυσάφι. Όταν επέστρεψε αυτός που πήρε το δακτυλίδι από τον Πολύδωρο, τότε ο Ιάσοντας σταμάτησε να τριβεται.

Κεφάλαιο 2. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

1. Ο Αλέξανδρος,⁴⁰ όταν ο Λεωσθένης⁴¹ πολιορκούσε την Πάνορμο,⁴² επειδή δεν τολμούσε να ναυμαχήσει φανερά εναντίον όλων των αττικών πλοίων, έστειλε ένα μήνυμα τη νύχτα, με ένα πλοιάριο, στους στρατιώτες που ήταν μέσα, αν κάποια από τα πλοία αφήσουν τις φρουρές τους, να υψώσουν, εκτός από τον πυρσό που είχαν σηκώσει προηγουμένως, και έναν δεύτερο προς τους άνδρες στη Μαγνησία, κι εκείνοι έναν άλλο προς τους άνδρες στις Παγασές. Κι ο μεν Λεωσθένης έστειλε τρεις τριήρεις, μία στη Σάμο, μία στη Θάσο και μία στον Ελλήσποντο, οι δε πολιορκούμενοι ύψωσαν τους πυρσούς. Ο Αλέξανδρος, αφού έπλευσε εναντίον τους ξαφνικά και έπεσε πάνω τους, νίκησε στη ναυμαχία τους Αθηναίους.

2. Ο Αλέξανδρος, μετά τη ναυμαχία στην Πεπάρηθο,⁴³ επειδή είχε την ελπίδα ότι θα πιάσει τους Αθηναίους αφύλακτους σαν αμέρμινοι που θα ήταν μετά τη νίκη τους, διέταξε τους άνδρες που βρίσκονταν στα πλοία να πλεύσουν γρήγορα στο Δείγμα⁴⁴ του Πειραιά και να αρπάξουν τα χρήματα από τις τράπεζες. Όταν κατέπλευσαν [στον Πειραιά], οι Αθηναίοι δεν έδιναν σημασία, επειδή νόμισαν ότι τα πλοία είναι φιλικά. Οι άνδρες του Αλεξάνδρου, αφού αποβιβάστηκαν, έδωσαν σημα για επίθεση και τραβώντας τα μαχαίρια όρμησαν προς τις τράπεζες. Και ενώ οι Αθηναίοι έτρεχαν βιαστικά προς την πόλη για να αναγγείλουν στους στρατηγούς την κατάληψη του Πειραιά, εκείνοι άρπαξαν τα χρήματα και απέπλευσαν.

Κεφάλαιο 18. ΦΩΚΕΙΣ

1. Οι Φωκείς, όταν αποκλείστηκαν από τους Θεσσαλούς στον Παρνασσό,⁴⁵ αφού έτριψαν τους εαυτούς τους και τα όπλα με γύψο κι έδωσαν μεταξύ τους το σύνθημα να δείχνουν οίκτο στους γυψωμένους, κατέβηκαν νύχτα με πανσέληνο και επιτέθηκαν στους εχθρούς. Οι Θεσσαλοί, επειδή φοβήθηκαν μ' αυτό που ήταν σαν ένα παράζενο κι αλλόκοτο φάντασμα κι επειδή μερικοί νόμισαν ότι είναι Θεσσαλοί οι επιτιθέμενοι, ηττήθηκαν και τέσσερες χιλιάδες Θεσσαλοί έπεσαν νεκροί.

2. Οι Φωκείς κατέστρεψαν το θεσσαλικό ιππικό. Αφού άνοιξαν τάφρο στην Υάμπολη⁴⁶ τη γέμισαν με άδειους αμφορείς και την κάλυψαν με λίγο χώμα. Οι ιππείς, αφού έπεσαν σ' αυτή την τάφρο, σκοτώθηκαν μαζί με τ' άλογά τους.

Κεφάλαιο 46. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΣ

Ο Αλέξανδρος ο Θεσσαλός,⁴⁷ καθώς επρόκειτο να ναυμαχήσει, έδωσε πολλά ακόντια σε πολλούς στρατιώτες που ήταν στα καταστρώματα και τους πρόσταξε, όταν ερχόταν δίπλα τους ένα πλοίο, να ρίχνουν ακόντια στους ναύτες, για να γίνονται οι περισσότεροι από αυτούς άχρηστοι.

BIBΛΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Κεφάλαιο 33. ΑΡΤΑΒΑΖΟΣ

3. Ο Αρτάβαζος του Φαρνάκη⁴⁸ τρεπόμενος σε φυγή, από τις Πλαταιές ήρθε στη Θεσσαλία. Όταν οι Θεσσαλοί ρώτησαν για τη μάχη, επειδή φοβήθηκε να ομολογήσει την ήττα, είπε ότι αφενός ο ίδιος σπεύδει στη Θράκη για να ασχοληθεί με απόρρητες υποθέσεις του βασιλιά, αφετέρου ο Μαρδόνιος, που έχει νικήσει, ακολουθεί και θα αναγγείλει εκείνος τα έργα της νίκης. Ο Αρτάβαζος με την απάτη για τη νίκη πέρασε από τη Θεσσαλία, αλλά οι Θεσσαλοί έμαθαν αμέσως την ήττα των Περσών.

BIBΛΙΟ ΟΓΔΩΟ

Κεφάλαιο 23. ΚΑΙΣΑΡ

14. Όταν ο Καίσαρ και ο Πομπήιος βρίσκονταν στη Θεσσαλία,⁴⁹ ο μεν Πομπήιος φυγομαχούσε, αν και είχε αφθονία των αναγκαιών μέσων, ο δε Καίσαρ βιαζόταν να κριθεί με μάχη^{***}. Ο Καίσαρ προκαλούσε τους εχθρούς του, προσποιούμενος ότι αλλάζει θέσεις και μετακινούσε τους λόχους για να μαζέψει σιτάρι. Οι άνδρες του Πομπηίου, με την ιδέα ότι οι αντίπαλοι έφευγαν από φόβο κι αφού τους υποτίμησαν, δεν κρατήθηκαν, αλλά αμέσως όρμησαν αναγκάζοντας τον Πομπήιο να τους οδηγήσει στη μάχη. Όταν όμως ο Καίσαρ υποχωρώντας τους παρέσυρε στην πεδιάδα, τότε στράφηκε ξαφνικά προς τα πίσω και, αφού αγωνίστηκε λαμπρά, νίκησε.

25. Ο Καίσαρ παρατάχθηκε εναντίον του Πομπηίου κοντά στη Φάρσαλο. Όταν παρατήρησε ότι πολλοί από τους εχθρούς ήταν νέοι και ωραίοι, περήφανοι για την ομορφιά τους και υπερόπτες, παρήγγειλε στους δικούς του στρατιώτες να μην κατευθύνουν τις λόγχες και τα ακόντια στα σώματα των εχθρών αλλά στα πρόσωπά τους. Εκείνοι, επειδή φοβήθηκαν μήπως καταστραφεί η ομορφιά των προσώπων τους, έστρεψαν τις πλάτες τους και τράπηκαν σε φυγή.

29. Ο Καίσαρ νίκησε τον Πομπήιο στη Φάρσαλο. Όταν όμως είδε τους στρατιώτες του να μεταχειρίζονται χωρίς μέτρο τη νίκη, φώναξε δυνατά: «Λυπηθείτε τους πολίτες».

Κεφάλαιο 43. ΧΡΥΣΑΜΗ

Όταν μία ιωνική αποικία έφθασε στην Ασία, ο Κνώπος⁵⁰ από το γένος των Κοδριδιών, πολεμούσε αυτούς που κατείχαν τις Ερυθρές.⁵¹ Ο θεός του έδωσε χρησμό να πάρει ως στρατηγό από τους Θεσσαλούς την ιέρεια της Ενοδίας.⁵² Ο Κνώπος έστειλε πρεσβεία στους Θεσσαλούς και ανήγγειλε το χρησμό του θεού. Οι Θεσσαλοί του έστειλαν την Χρυσάμη, ιέρεια της θεάς.⁵³ Αυτή, έμπειρη στα φάρμακα, αφού έπιασε έναν ταύρο μιας αγέλης, πολύ μεγάλο και πολύ ωραίο, του χρύσωσε τα κέρατα και του στόλισε το σώμα με στεφάνια και με χρυσοποίκιλτες πορφυρές εσθή-

τες και, αφού ανέμιξε με την τροφή ένα φάρμακο το οποίο προξενεί μανία, του έδωσε να φάει. Το φάρμακο τρέλανε τον ταύρο κι έμελλε να τρελάνει κι αυτούς που θα τον έτρωγαν. Οι εχθροί, λοιπόν, ήταν στρατοπεδευμένοι απέναντί τους, ενώ η Χρυσάμη, αφού έσθησε βωμό και όλα τα σχετικά για την θυσία μπροστά στα μάτια των εχθρών, διέταξε να φέρουν τον ταύρο. Ο ταύρος όμως, επειδή ήταν μανιασμένος από το φάρμακο και γεμάτος οίστρο, τινάχθηκε και μουγκρίζοντας δυνατά έφυγε. Οι εχθροί, όταν είδαν τον χρυσοκέρατο και καταστόλιστο ταύρο να έρχεται στο στρατόπεδό τους από τη θυσία των αντιπάλων τους, τον δέχτηκαν σαν καλό σημάδι και αίσιο οιωνό και, αφού τον έπιασαν, πρόσφεραν θυσία στους θεούς και έφαγαν το κρέας του ο καθένας με ζήλο και με την εντύπωση ότι είχαν την τύχη να λάβουν μέρος σε μία θεία ιεροπραξία. Αμέσως, λοιπόν, όλο το στρατόπεδο κυριεύτηκε από μανία και παραφροσύνη· όλοι πηδούσαν, έτρεχαν, τινάζονταν ψηλά κι εγκατέλειπαν τις φρουρές. Η Χρυσάμη, μόλις είδε αυτά, διέταξε τον Κνώπο να οπλίσει γρήγορα το στράτευμα και να το οδηγήσει εναντίον των εχθρών, οι οποίοι δεν μπορούσαν να αμυνθούν. Έτσι λοιπόν ο Κνώπος, αφού τους σκότωσε όλους, κυριεύσε την μεγάλη και πλούσια πόλη των Ερυθραίων.

Κεφάλαιο 44. ΠΟΛΥΚΛΕΙΑ

Εναντίον των Βοιωτών, οι οποίοι κατοικούσαν από παλιά στη Θεσσαλία, εξεστράτευσε ο Αίατος⁵⁴ Φειδίππου,⁵⁵ ο οποίος είχε αδελφή την Πολύκλεια,⁵⁶ Ηρακλίδες⁵⁷ στο γένος και οι δύο. Υπήρχε ένας χρησμός, σύμφωνα με τον οποίο θα εξουσιάσει όποιος από τη γενιά διαβεί πρώτος τον Αχελώο,⁵⁸ και θα έφθανε στην εχθρική χώρα. Και ενώ ο στρατός επρόκειτο να διαβεί τον ποταμό, η Πολύκλεια, αφού έδесе το πόδι της ισχυριζόμενη ότι είχε τραυματιστεί στον αστράγαλο, παρακαλεί τον αδελφό της Αίατο να την μεταφέρει πάνω από το ποτάμι. Αυτός, επειδή δεν υποπεύθηκε τίποτε και θέλοντας να βοηθήσει την αδελφή του, την μεν ασπίδα του έδωσε στους οπλοφόρους, την δε Πολύκλεια αφού σήκωσε στους ώμους του, βάδιζε με προθυμία μέσα από το ποτάμι. Εκείνη όμως, όταν αυτός έφθασε κοντά στο ποτάμι, καθώς ερχόταν πρώτη, πήδηξε και αφού στράφηκε προς τον αδελφό της είπε: «η βασιλεία είναι δικό μου έπαθλο, σύμφωνα με το χρησμό του θεού, διότι εγώ, πρώτη απ' όλους, πάτησα στη χώρα». Ο Αίατος, μολονότι κατάλαβε την απάτη, δεν οργίστηκε. Θαύμασε το θάρρος της κόρης και την νυμφεύθηκε. Οι δυο τους βασίλευσαν μαζί και απέκτησαν έναν γιο, τον Θεσσαλό,⁵⁹ από τον οποίο ονόμασαν και την πόλη Θεσσαλία.⁶⁰

Κεφάλαιο 65. ΦΩΚΙΔΕΣ

Ανάμεσα στους Φωκείς και στους Θεσσαλούς γινόταν άσπονδος πόλεμος,⁶¹ με αποτέλεσμα οι Θεσσαλοί να αποφασίσουν με ψήφισμα να μην κρατηθούν μακριά από κανέναν από τους ενηλικούς και να υποδουλώσουν τα παιδιά και τις γυναίκες. Όταν οι Φωκείς επρόκειτο να εμπλακούν σε μία μάχη, οι Φωκίδες αποφάσισαν: «να συσσωρεύσουμε πάρα πολλά ξύλα και όταν αντιληφθούμε ότι οι άνδρες μας ηττήθηκαν, να ανέβουμε στην πυρά με τα παιδιά μας και, αφού ανάψουμε τα ξύλα, να

κατακαούμε». Η απόφαση αυτή των γυναικών έκανε τους Φωκείς να παραταχθούν με μεγαλύτερη ανδρεία και να νικήσουν στη μάχη.

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΥΑΙΝΟ⁶²

12. Τρομοκρατία των εχθρών

2. Ο Θεσσαλός, τους Βοιωτούς που κατοικούσαν την Άρνη και πολεμούσαν με τους Θεσσαλούς, τους νίκησε με τέχνασμα χωρίς μάχη. Καθώς, δηλαδή, περίμενε να έρθει μία ασέληνη νύχτα, διέταξε τους στρατιώτες, αφού διασκορπιστούν σε διαφορετικά σημεία στις κορυφές των βουνών, να ανάψουν δάδες και λυχνάρια, να τα σηκώνουν ψηλά και πάλι να τα κατεβάζουν. Αυτό ακριβώς προκάλεσε μεγάλο φόβο στους Βοιωτούς και τους έκανε να γίνουν ικέτες των Θεσσαλών.

9. Όταν οι Φωκείς είχαν αποκλειστεί από τους Θεσσαλούς, έβαλαν γύψο στα σώματά τους και στα όπλα, έδωσαν μεταξύ τους το σύνθημα να λυπούνται τους γυψωμένους, κατέβηκαν εναντίον των εχθρών νύχτα με πανσέληνο και έκαναν επίθεση. Οι Θεσσαλοί, επειδή φοβήθηκαν μ' αυτό που ήταν σαν ένα άγνωστο φάντασμα και νόμισαν ότι οι επιτιθέμενοι ήταν άλλοι (και όχι οι Φωκείς), ηττήθηκαν και έπεσαν τέσσερες χιλιάδες νεκροί.

36. Διάφορες ενέδρες

5. Όταν έφθασε στη Λάρισα ο Φίλιππος, για να συλλάβει μερικούς από τους Αλευάδες έξω από τα σπίτια τους, υποκρίθηκε ότι ήταν άρρωστος, έτσι ώστε, καθώς θα έρχονταν αυτοί για να τον επισκεφτούν, να τους συλλάβει. Ο Βόισκος, όμως, ανακοίνωσε στους Αλευάδες την επίθεση (δηλαδή το σχέδιο του Φιλίππου) και γι' αυτό δεν ολοκληρώθηκε η πράξη.

37. Καταστροφές ιππικού

5. Οι Φωκείς κατέστρεψαν το θεσσαλικό ιππικό. Αφού άνοιξαν μία τάφρο και την γέμισαν με άδειους αμφορείς, την κάλυψαν με λίγο χώμα. Πέφτοντας σ' αυτήν την τάφρο οι ιππείς, σκοτώθηκαν μαζί με τα άλογά τους.

54. Πολιορκίες πόλεων

12. Όταν ο Φίλιππος πολιορκούσε μία θεσσαλική πόλη και οι μισθοφόροι του εισήλθαν σ' αυτήν και τους πολεμούσαν από ψηλά, αυτός από το άλλο μέρος του τείχους, το οποίο ήταν αφύλακτο, ανέβασε με σκάλες κάποιους στρατιώτες οι οποίοι έκαναν αντιπερισπασμό στους πολίτες και διέσωσαν τους εισβολείς.

IV. ΣΧΟΛΙΑ

34. Ο Φιλόμηλος από τη Φωκίδα, σύμφωνα με το προαναφερόμενο από τον Πολύαινο τέχνασμα, μετέτρεψε την αρχηγία, την οποία του εμπιστεύτηκαν οι Φωκείς, σε τυραννία. Αυτό συνέβη σε μία στιγμή κρίσιμη για τους Φωκείς, καθώς μόλις είχε ξεσπάσει ο τρίτος ιερός πόλεμος μεταξύ των Φωκίων και των άλλων μελών της Αμφικτυονίας (357/356–346 π. Χ.). Ανάμεσα σ' αυτά τα μέλη συμπεριλαμβάνονταν και οι Θεσσαλοί. Αρχικά οι Θεσσαλοί μαζί με τους Θηβαίους κατηγορήσαν ως ιερόσυ-

λους τους Φωκείς, διότι οι τελευταίοι διεκδικούσαν, ως αποκλειστικά δική τους, την ιερή πόλη των Δελφών κι άρχισαν να καλλιεργούν εδάφη της πεδιάδας της Κίρρας, τα οποία ανήκαν στο ιερό. (Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, *Πολιτικά* 1304a 10, αιτία αυτού του πολέμου ήταν η σύγκρουση ανάμεσα στον Μνασέα και στον Ευθυκράτη, πατέρα του Φιλόμηλου, για το ποιος θα νυμφευθεί μία πλούσια κληρονόμο). Στη συνέχεια όμως, πλην των Θεσσαλών και των Θηβαίων, αντέδρασαν και τα άλλα μέλη και με τη σύμφωνη γνώμη όλων αφενός μεν επιβλήθηκε υψηλό πρόστιμο στους Φωκείς και αφετέρου απειλήθηκαν με πόλεμο, σε περίπτωση μη αποπληρωμής του προστίμου. Τότε ο Φιλόμηλος έπεισε τους Φωκείς να μην πληρώσουν το πρόστιμο και (αφού ορίστηκε αρχηγός με απόλυτη εξουσία) να αναλάβουν πόλεμο. Έτσι κατέλαβε το ιερό του Απόλλωνα, σκοτώσε τους θρακίδες ιερείς, πήρε με τη βία ένα χρησμό και ξεκίνησε τον πόλεμο δίνοντας τις πρώτες μάχες με τους Λοκρούς. Ακολούθως αναζήτησε συμμάχους και συγκρότησε έναν αξιόμαχο μισθοφορικό στρατό, για τη συντήρηση του οποίου όμως χρησιμοποίησε τους θησαυρούς του ιερού, παρά την αρχική δήλωσή του ότι δεν θα έκανε κάτι τέτοιο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο πόλεμος να πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις, καθώς οι Φωκείς υπό τον Φιλόμηλο είχαν τώρα να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερες δυνάμεις, όπως αυτή των Βοιωτών. Σε μία σκληρή μάχη, η οποία δόθηκε κοντά στην πόλη Νέωνα (περί το 355 π. Χ.), οι Βοιωτοί νίκησαν τους Φωκείς που τράπηκαν σε φυγή. Μεταξύ αυτών και ο Φιλόμηλος, ο οποίος παγιδεύτηκε και προκειμένου να μην πέσει στα χέρια των εχθρών έπεσε στο γκρεμό και σκοτώθηκε. Έτσι τιμωρήθηκε ο ιερόσυλος Φιλόμηλος (άλλωστε αυτό το είδος τιμωρίας είχε καθιερωθεί από τους Αμφικτύονες για τους ιερόσυλους), ενώ τον πόλεμο συνέχισε ο αδερφός του Ονόμαρχος και τον τελείωσε μετά από μία δεκαετία ο Φίλιππος Β΄ με μία μάχη στο Κρόκιο Πεδίο (346 π.Χ.) της Αχαΐας Φθιώτιδας.

35. Οι Φωκείς έζησαν γύρω από την κοιλάδα του βοιωτικού Κηφισού, στην περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στη Λοκρίδα, στην Παρνασίδα και στη Βοιωτία. Η χώρα είχε διέξοδο στη θάλασσα και τα όριά της έφθαναν μέχρι τον βόρειο Ευβοϊκό Κόλπο, αλλά και νότια μέχρι τον Κορινθιακό Κόλπο. Κάτοικοι και χώρα πήραν το όνομά τους από τον Φώκο, τον γιο του Ορνυτίωνα από την Κόρινθο, που ήταν ο οικιστής της Τιθορέας, αλλά και τον Φώκο του Αιακού από την Αίγινα, που βρέθηκε και αυτός στην περιοχή σε αρχαιότατους χρόνους. Η Φωκίδα είχε είκοσι πόλεις από τις οποίες ονομαστότερη ήταν η αρχαιότατη *πετροήσσσα* Πυθώ. Η πόλη αυτή μετονομάστηκε Δελφοί και αποτέλεσε την έδρα της μεγαλύτερης ελληνικής Αμφικτυονίας με κέντρο το ιερό του Απόλλωνα, το οποίο απέκτησε πανελλήνια σημασία και πολύ πλούτο χάρη στο μαντείο του. Το γεγονός αυτό προκάλεσε μία σειρά από διαμάχες μεταξύ των Φωκέων και των άλλων Αμφικτυόνων. Οι Φωκείς, ως μόνοι κάτοικοι της περιοχής, προσπάθησαν, αρκετές φορές, να πάρουν τον έλεγχο του ιερού και να καρπωθούν τα έσοδά του. Αυτό τους έφερε σε πολεμική αντιπαράθεση με τους άλλους Αμφικτύονες, οι οποίοι δεν ξεχνούσαν την πανελλήνια σημασία του ιερού και την κοινή εκμετάλλευσή του, όπως άλλωστε είχε συμφωνηθεί από όλους. Έτσι συνέβησαν για το θέμα αυτό τουλάχιστον τρεις λεγόμενοι ιεροί πόλεμοι, κατά τη διάρκεια των οποίων οι Φωκείς, άλλοτε υποδουλώθηκαν και άλ-

λοτε υπερίσχυσαν έναντι των άλλων Αμφικτυόνων. Πάντως, και στους τρεις πολέμους βρέθηκαν αντιμέτωποι με τους Θεσσαλούς. Μετά τον πρώτο ιερό πόλεμο (αρχές του 6ου αι. π. Χ.) υποδουλώθηκαν στους Θεσσαλούς για δέκα χρόνια, μετά τον δεύτερο ιερό πόλεμο (που συνέβη μετά τους περσικούς πολέμους), απέκτησαν τον έλεγχο του ιερού με τη βοήθεια των Αθηναίων, ενώ μετά τον τρίτο ιερό πόλεμο (357–346 π. Χ.) εξεστράτευσαν υπό τον Ονόμαρχο εναντίον των Θεσσαλών. Τότε προκάλεσαν την επέμβαση των Μακεδόνων και ηττήθηκαν από την συνασπισμένη δύναμη Θεσσαλών και Μακεδόνων στο Κρόκιο Πεδίο. Έκτοτε και μετά την επικράτηση των Μακεδόνων στα πράγματα της Νότιας Ελλάδας οι Φωκείς απομονώθηκαν, ενώ τους αφαιρέθηκαν οι δύο ψήφοι τους οποίους είχαν στο Αμφικτυονικό Συνέδριο και δόθηκαν στους Μακεδόνες.

36. Πρόκειται για τον γνωστό Ιάσονα, τον τύραννο των Φερών, για τον οποίο έγινε διεξοδικός λόγος στο α΄ μέρος της παρούσας μελέτης (βλ. Βιβλίο 3ο, κεφ. 40, σχόλιο. 15). Εδώ παρατίθενται όλα τα κατά τον Πολύαινο στρατηγήματα του Ιάσονα, τα οποία, εκτός από το πρώτο, αποτελούν δόλια, μάλλον, τεχνάσματα εξοικονόμησης χρημάτων από την μητέρα και τα αδέρφια του, χαρακτηριστικά δείγματα της πανουργίας και της ευρηματικότητάς του, παρά ευφυή στρατηγήματα σε πεδία μαχών.

37. Οι Διόσκουροι, Κάστωρ και Πολυδεύκης, λατρεύονταν σε όλη τη Θεσσαλία, όπως άλλωστε και στην υπόλοιπη Ελλάδα, με την προσωνυμία Μεγάλοι Θεοί. Αρχικά ήταν θεοί του φωτός και της φιλοξενίας, αλλά κυρίως προστάτες και συμπαραστάτες των ταξιδιωτών, σε στεριά και θάλασσα, και όλων των δικαίως αγωνιζομένων και γι' αυτό λατρεύονταν και ως Σωτήρες Θεοί. Συμμετείχαν σε πολλές πολεμικές επιχειρήσεις και μεγάλες εκστρατείες της Αρχαιότητας, όπως η αργοναυτική εκστρατεία, ενώ υπήρχαν συχνές αναφορές για σωτήριες επεμβάσεις τους σε καιρό κινδύνου. Επόμενο, λοιπόν, είναι η λατρεία τους να ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη παντού. Στη Θεσσαλία είναι γνωστό, από επιγραφές, ότι λατρεύονταν κυρίως στη Λάρισα, στις Φερές, στη Φάλαννα, στο Κιέριο και στους Γόννους. Επίσης στην Αρχαιότητα ήταν γνωστές πολλές «θεοφάνειες» των Διοσκουρών, προς τιμήν των οποίων, μάλιστα, στην Αθήνα παρέθεταν και γεύμα. Κάτι ανάλογο, λοιπόν, θέλησε να κάνει και ο Ιάσωνας προκειμένου να ευχαριστήσει τους θεούς, που συμμαχίσαν μαζί του και τον βοήθησαν να νικήσει. Έτσι, έπεισε τη μητέρα του (της οποίας το όνομα δεν μας είναι γνωστό, παρόλο που αναφέρεται αρκετές φορές) να του στείλει όλα τα απαραίτητα αντικείμενα και σκεύη για το τραπέζι, τα οποία όμως αυτός, καθώς ήταν χρυσά και ασημένια, τα πούλησε και με τα χρήματα που εισπράξε πλήρωσε τους μισθοφόρους του.

38. Τα αδέρφια του Ιάσονα ήταν ο Πολύδωρος, ο Πολύφρονας και ο Μηριόνης. Ο Πολύδωρος ανέλαβε την ταγεία από κοινού με τον Πολύφρονα, μετά τον θάνατό του αδερφού τους. Έμεινε όμως στην εξουσία για πολύ μικρό χρονικό διάστημα, καθώς δηλητηριάστηκε από τον Πολύφρονα και πέθανε στη διαδρομή προς τη Λάρισα. Έτσι ο Πολύφρονας έμεινε ο μοναδικός ταγός, αλλά άσκησε τυραννική εξουσία. Χαρακτηριστικά ο Ξενοφώντας (*Ελληνικά*, ΣΤ, 4, 31) αναφέρει ότι εκτέλεσε τον Πολυδάμαντα και άλλους οκτώ πολίτες της Φαρσάλου και ότι εξοστράκισε αρ-

κετούς Λαρισαίους. Γι' αυτό δεν άργησε και αυτός να δολοφονηθεί από τον ανειψιό του Αλέξανδρο, τον γιο του Πολυδώρου, τον μετέπειτα γνωστό τύραννο των Φερών. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Πλούταρχο (*Πελοπίδας*, 29) ο Αλέξανδρος δολοφόνησε ο ίδιος το θείο του για να εκδικηθεί το θάνατο του πατέρα του. Τέλος, ο τρίτος αδερφός του Ιάσονα, ο Μηριόνης, δεν φαίνεται να διαδραμάτισε κάποιον πολιτικό ρόλο στη Θεσσαλία αλλά, όπως αναφέρει και ο Πολύαινος, πρέπει να ήταν γνωστός για τη φιλαργυρία του.

39. Οι Παγασές πήραν το όνομά τους, που σημαίνει ναυπηγείο (< πήγνυμι), από τον επώνυμο ήρωά τους τον Παγασό. Ήταν επίγειο των Φερών και το κυριότερο λιμάνι όλης της Θεσσαλίας. Η πόλη αρχικά ανήκε στην Πελασγιώτιδα, αλλά αργότερα, επί Φιλίππου Β', ενσωματώθηκε στη Μαγνησία. Οι πρώτοι κάτοικοί της ήταν οι Πελασγοί και ακολούθησαν οι Αχαιοί. Ο Πηλέας ήταν πιθανόν ο κατακτητής της. Οι Παγασές, λόγω του λιμανιού τους, είχαν πολύ πλούτο, αλλά μόνο τον 4ο αι. π. Χ. έκοψαν δικό τους νόμισμα, αρχικά λόγω της εξάρτησής τους από τις Φερές και μετά την ίδρυση της Δημητριάδας λόγω της συγχώνευσής της με αυτήν. Όπως και να έχει, ο πλούτος των Παγασών και των κατοίκων τους ήταν δεδομένος και αυτό ο Ιάσοντας το γνώριζε πολύ καλά. Γι' αυτό όταν χρειάστηκε, για άλλη μία φορά, χρήματα κατέφυγε στη ληστεία του σπιτιού τού πάμπλουτου και φιλάργυρου αδερφού του Μηριόνη, ο οποίος κατοικούσε στις Παγασές.

40. Ο Αλέξανδρος, ο τύραννος των Φερών (369-358 π. Χ.), δικαίως κέρδισε αυτόν τον τίτλο, καθώς κυβέρνησε με ιδιαίτερη σκληρότητα, ωμότητα και αγριότητα όχι μόνον τους συμπολίτες του Φεραίους αλλά τους Θεσσαλούς γενικά, στην προσπάθειά του να επιβληθεί σε όλη τη Θεσσαλία. Είναι γιος του Πολυδώρου και ανειψιός του Ιάσονα των Φερών. Ανέλαβε την εξουσία σκοτώνοντας τον άλλο θείο του, τον Πολύφρονα, εκδικούμενος έτσι το θάνατο του πατέρα του. Εμφορούμενος από τα φιλόδοξα σχέδιά του και την έντονη επιθυμία του να κυριαρχήσει σε όλη τη Θεσσαλία έκανε άγριες και απάνθρωπες επιθέσεις σε άλλες θεσσαλικές πόλεις. Έτσι, προκάλεσε την παρέμβαση κυρίως των Μακεδόνων (Διόδωρος ΙΕ, 61, 3-5) και των Βοιωτών (Διόδωρος ΙΕ, 80) στα πράγματα της Θεσσαλίας, αλλά κατά καιρούς και των άλλων Ελλήνων. Χαρακτηριστικά δείγματα της ωμής συμπεριφοράς του, τα οποία αναφέρουν και ο Ξενοφώντας στα *Ελληνικά* του και ο Πλούταρχος στη βιογραφία τού *Πελοπίδα*, αλλά και ο Διόδωρος, είναι η σφαγή των Σκοτουσσαίων την ώρα που συνεδρίαζαν και ο εξανδραποδισμός των γυναικόπαιδων της ίδιας πόλης, η ταφή ζώντων ανθρώπων στη Μελίβοια και τέλος η καταδίωξη και η κατασπάραξη ανθρώπων ντυμένων υποχρεωτικά με δέρματα αγριόχοιρων από τα κυνηγετικά σκυλιά του. Μετά από αυτά τα γεγονότα και μετά τις εξοντωτικές διαμάχες του με τους Θηβαίους υπό τον Πελοπίδα (βλ. σχόλια 7 και 9 του α' μέρους) δεν μπόρεσε, όπως ο θείος του, να βρει τρόπους για να εξοικονομεί χρήματα και να συντηρεί τον μισθοφορικό στρατό του και άρχισε να επιδίδεται στην πειρατεία. Για να την ασκεί, όμως, ανενόχλητος χρειαζόταν τα γειτονικά νησιά, τις Βόρειες Σποράδες, τα οποία ήταν σύμμαχοι των Αθηναίων. Γι' αυτό εκμεταλλευόμενος και την ναυτική παρακμή των Αθηναίων επιτέθηκε σε αυτά (Διόδωρος ΙΕ, 95,1-2) και σε ναυμαχία στην Πεπάρθησο εφάρμοσε το αναφερόμενο από τον Πολύαινο στρατήγη-

μα αιφνιδιασμού και νίκησε. Αμέσως μετά δεν δίστασε να επιτεθεί στον Πειραιά και με τον ίδιο αιφνιδιασμό να τον λαφυραγωγήσει, αφήνοντας τους Αθηναίους ταπεινωμένους, αλλά και απρόθυμους να απαντήσουν στις προκλήσεις του. Στη συνέχεια, με την ευκαιρία της συμμαχίας των υπόλοιπων Θεσσαλών με τους Αθηναίους εναντίον του, ο Αλέξανδρος στράφηκε στους Θηβαίους, εχθρούς τώρα των Αθηναίων, βρίσκοντας έτσι την ευκαιρία να βελτιώσει τις σχέσεις του μαζί τους. Όμως δεν άργησε να έρθει γι' αυτόν το τέλος, όπως δεν το φανταζόταν, και δεν μπόρεσε να συνεχίσει το απάνθρωπο έργο του. Η γυναίκα του Θήβη, κόρη του Ιάσονα και εξαδέλφη του, έπεισε τους τρεις αδερφούς της, Τισίφονο, Πειθόλαο και Λυκόφρονα, να τον δολοφονήσουν στον ύπνο του. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Πλούταρχο (*Πελοπίδας*, 35) το πτώμα του καταπατήθηκε από τους Φεραίους, οι οποίοι θεωρούσαν ότι βρήκε θάνατο αντάξιο των κακουργημάτων του. Ο Αλέξανδρος, στα χρόνια που κυβέρνησε, έκοψε σπουδαία νομίσματα, τα οποία εικονίζουν κυρίως την Ενοδία, τη λεγόμενη Φεραία θεά, (βλ. σχόλιο 53) και τον θεσσαλικό ίππο.

41. Πρόκειται για τον πρεσβύτερο Λεωσθένη, στρατηγό των Αθηναίων, ο οποίος απέτυχε να εκδιώξει τον Αλέξανδρο των Φερών από το νησί Πεπάρηθο, κατά το 361/360 π. Χ., όταν ο τελευταίος το κατέλαβε. Λόγω αυτής της αποτυχίας, ο Λεωσθένης αυτοεξορίστηκε στη Μακεδονία του Φιλίππου Β', όπου και πέθανε, καθώς οι Αθηναίοι τον είχαν καταδικάσει σε θάνατο.

42. Πάνορμος ονομαζόταν η νοτιοδυτική ακτή της Πεπαρήθου, στην οποία ήταν κτισμένη η ομώνυμη πόλη. Η πόλη αυτή ήταν μία από τις τρεις που είχε αρχικά το νησί (οι άλλες δύο ήταν η Πεπάρηθος και η Σελινούς), το οποίο ήταν μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας.

43. Η Πεπάρηθος, δηλαδή η σημερινή Σκόπελος, πήρε το όνομά της από τον ομώνυμο ήρωα. Ο Πεπάρηθος μαζί με τον αδερφό του Στάφυλο, παιδιά της Αριάδνης και του Διόνυσου, έφυγαν από τη Λήμνο, όπου ο Διόνυσος είχε μεταφέρει την Αριάδνη, και εγκαταστάθηκαν στην Πεπάρηθο, κατά τους χρόνους της μινωικής θαλασσοκρατίας. Κατά τους αρχαϊκούς χρόνους φθάνουν στο νησί οι Χαλκιδείς, ενώ στα τέλη του 6ου και στις αρχές του 5ου αι. π. Χ. σημειώνεται μεγάλη άνθηση, καθώς το νησί κόβει και νόμισμα. Κατά την κλασική εποχή όμως, οπότε γίνεται και μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας, χάνει τη δύναμή του. Στις αρχές του 4ου αι. π. Χ. κόβονται και πάλι νομίσματα, τα οποία εικονίζουν τον Διόνυσο από τη μια και ένα τσαμπί σταφύλι από την άλλη όψη. Είναι η εποχή κατά την οποία το νησί έχει εμπορικές σχέσεις με πόλεις του Εύξεινου Πόντου, όπου μεταφέρεται το περίφημο κρασί της Πεπαρήθου. Όμως, τον 4ο αι. π. Χ., ο Αλέξανδρος των Φερών διεκδικεί το νησί από τους Αθηναίους και το καταλαμβάνει μετά από ναυμαχία και με το τέχνασμα το οποίο αναφέρει ο Πολύαινος.

44. Το Δείγμα του Πειραιά ήταν ένα δημόσιο κτήριο μεταξύ των μακρών στοών, οι οποίες σε σχήμα ημικυκλίου περιέβαλλαν το λιμάνι. Στο κτήριο αυτό γινόταν έκθεση - δειγματισμός των προς πώληση εμπορευμάτων και συγκεντρώνονταν εκεί ξένοι και ντόπιοι έμποροι για να κάνουν την επίδειξη και τις συμφωνίες τους, οι οποίες καταθέτονταν στους αργυραμοιβούς. Επομένως, ο Αλέξανδρος γνώριζε καλά πού έκανε την αιφνιδιαστική επίθεσή του και γι' αυτό την τόλμησε βγαίνοντας

Αργυρή δραχμή των Φερών (369-358 π. Χ.). Στον εμπροσθότυπο η Ενοδία φορώντας ενώτιο και περιδέραιο, ενώ μπροστά της υπάρχει πυρσός. Στον οπισθότυπο λεοντοκεφαλή με ανοιχτό στόμα και από κάτω κεφάλι αγριογούρουνου. Φέρει την επιγραφή ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

Αργυρός στατήρας των Φερών (369-358 π. Χ.). Στον εμπροσθότυπο η Ενοδία με ενώτιο σε μορφή τσαμπιού, διάδημα και περιδέραιο από χάντρες, ενώ στα αριστερά της υπάρχει πυρσός. Στον οπισθότυπο ιππέας με μακρύ δόρυ, ενώ στα καπούλια του αλόγου, διπλός πέλεκυς. Φέρει την επιγραφή ΑΛ-ΕΞΑΝ-Δ-Ρ-ΕΙΟΣ.

Αργυρός στατήρας των Φερών (369-358 π. Χ.) με την ίδια θεματική με τον προηγούμενο αλλά με διαφορές. Η Ενοδία με ενώτιο σε μορφή τσαμπιού, διάδημα από χάντρες, αλλά απλό περιδέραιο. Ο ιππέας με μακρύ δόρυ, αλλά σε στάση επίθεσης, ενώ διπλό πέλεκυ έχει και στα καπούλια του αλόγου και κάτω από αυτό.

Φέρει την επιγραφή Α-Δ-Ε-ΞΑ-Ν-ΔΡΟΥ.

(Οι εικόνες των νομισμάτων είναι από το διαδίκτυο: nomos ag.numismatists).

υλικά κερδισμένος, αφού κατόρθωσε να αρπάξει τα χρήματα από τις τράπεζες στο Δείγμα.

45. Το προαναφερόμενο από τον Πολύαινο στρατήγημα των Φωκέων κατά των Θεσσαλών είναι γνωστό ως στρατήγημα του Τελλία, αφού εφαρμόστηκε μετά από την υπόδειξη του ηλείου μάντη Τελλία, στα πλαίσια ενός θεσσαλοφωκικού πολέμου, ο οποίος έγινε λίγο μετά το 500 π. Χ. (Ηρόδοτος Η, 27 και Παυσανίας, *Φωκικά*, 1,11). Οι Θεσσαλοί τότε με τους συμμάχους τους είχαν αναγκάσει τους Φωκείς να ανέβουν στα υψώματα του Παρνασσού, όπου τους απέκλεισαν. Μη έχοντας τι άλλο να σκεφτούν για να ξεφύγουν τον κίνδυνο οι Φωκείς τόλμησαν, μετά από υπόδειξη του Τελλία, να επιτεθούν γυφωμένοι κατά τη διάρκεια μιας ασέληνης νύχτας και πέτυχαν να εξοντώσουν 4.000 Θεσσαλούς, τις ασπίδες των οποίων αφιέρωσαν στα ιερά του Απόλλωνα στους Δελφούς και στις Άβες.

46. Και αυτό το στρατήγημα των Φωκέων κατά των Θεσσαλών κινείται στα ίδια χρονικά πλαίσια με το προηγούμενο. Οι Φωκείς, περιμένοντας επίθεση του θεσσαλικού ιππικού, τους έστησαν παγίδα ανοίγοντας τάφρο, την οποία γέμισαν με άδειους αμφορείς και την σκέπασαν με λίγο χώμα κι έτσι κατόρθωσαν να εξολοθρεύσουν το θεσσαλικό ιππικό (Ηρόδοτος Η, 28 και Παυσανίας, *Φωκικά*, 1, 3). Όλα αυτά έγιναν στην περιοχή της Υάμπολης, μιας πόλης των Υάντων, που ήταν χτισμένη στην αριστερή όχθη του Άσσου, παραπόταμου του βοιωτικού Κηφισού, βορειοδυτικά των Αβών, στο δρόμο που οδηγούσε από τη Θεσσαλία στη Φωκίδα και από τον Ορχομενό στον Οπούντα. Μετά από αυτήν τη νίκη των Φωκέων κατά των Θεσσαλών, στην Υάμπολη τελούνταν τα Ελαφηβόλια προς τιμήν της Άρτεμης, στην οποία πίστευαν οι Φωκείς ότι όφειλαν τη νίκη.

47. Προφανώς πρόκειται για τον τύρανο των Φερών Αλέξανδρο, ο οποίος εδώ αποκαλείται Θεσσαλός, προκειμένου να διακριθεί από τον Μακεδόνα Αλέξανδρο. Το τέχνασμά του έχει σχέση, μάλλον, με μία από τις ναυτικές εξορμήσεις του και ίσως με την ναυμαχία στην Πεπάρηθο.

48. Ο Αρτάβαζος ήταν αρχηγός των Πάρθων και των Χορασμίων στην εκστρατεία του Ξέρξη κατά της Ελλάδας. Μετά τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα ήταν αντίθετος στο να παραμείνει ο Μαρδόνιος στην Ελλάδα και να συνεχίσει τον αγώνα. Η συνάντηση, μάλιστα, των δύο ανδρών γι' αυτό το θέμα έγινε στη Θεσσαλία, όπου ξεχειμώνιασε ο Μαρδόνιος. Ο Μαρδόνιος, τελικά, αποφάσισε να δώσει την μάχη στις Πλαταιές και ο Αρτάβαζος αναγκάστηκε να τον ακολουθήσει. Μόλις όμως ξεκίνησε η μάχη έσπευσε να αναχωρήσει για την πατρίδα, με τους 40.000 άνδρες του. Όταν έφθασε στη Θεσσαλία και προκειμένου να περάσει ανενόχλητος από εκεί, μεταχειρίστηκε με διπλωματικό τρόπο το θέμα σχετικά με την έκβαση της μάχης των Πλαταιών, διότι αντιλαμβανόταν ότι μία παραδοχή της ήττας δεν ήταν υπέρ του. Έτσι πέρασε τη Θεσσαλία και συνεχίζοντας έφθασε στην Ασία.

49. Η Θεσσαλία και ιδιαίτερα η περιοχή της Φαρσάλου αποτέλεσε πεδίο μαχών μεταξύ των Ρωμαίων υπάτων - στρατηγών και διεκδικητών του ρωμαϊκού θρόνου Καίσαρα και Πομπηίου, όταν αυτοί μετέφεραν τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 48 π. Χ. στη Φάρσαλο ο Καίσαρ, ηγούμενος 22.000 περίπου πεζών και 1.000 ιππέων, νίκησε τον Πομπήιο, ο οποίος ηγείτο

45.000 περίπου ανδρών, ενώ με το προαναφερόμενο στην παράγραφο 25 τέχνασμα προκάλεσε και τη φυγή των 7.000 περίπου ιππέων του Πομπηίου, οι οποίοι ανυπομονούσαν για τη μάχη. Το περιστατικό αυτό αλλά και την έκβαση της μάχης περιγράφει αναλυτικά ο Πλούταρχος στο βίο του Καίσαρα και του Πομπηίου.

50. Ο Κνώπος ή Κλέοπος, σύμφωνα με τον Στράβωνα (ΙΔ, 633), ήταν νόθος γιος του Κόδρου, του τελευταίου βασιλιά της Αθήνας, που θυσιάστηκε για να σωθεί η πόλη του από τους Δωριείς, το 1050 π. Χ. Τότε ο Κνώπος και άλλα αδέρφια του έφυγαν από την Αθήνα και έφθασαν στην Ιωνία όπου ο Κνώπος ίδρυσε τις Ερυθρές. Αυτό όμως δεν το κατόρθωσε, όπως φαίνεται, εύκολα, προφανώς διότι οι προηγούμενοι κάτοικοι των Ερυθρών (Πάμφυλοι, Λύκιοι, Κάρες, που ήταν συγγενείς των πρώτων οικιστών, των Κρητών) δεν δέχτηκαν αρχικά την εγκατοίκηση. Έτσι ο Κνώπος, μετά από έναν χρησμό τον οποίο έλαβε, ζήτησε την βοήθεια της Χρυσάμης, μιας θεσσαλής ιέρειας της πανελληνίου φήμης φεραίας θεάς Ενοδίας, και αναγκάστηκε, για να υπερισχύσει στην περιοχή, να μεταχειριστεί ένα δόλιο τέχνασμα, την δηλητηρίαση και ακολούθως την θανάτωση των κατοίκων της περιοχής, την οποία μόνον ο Πολύαινος αναφέρει. Σύμφωνα, όμως, με τον Αθήναιο (ΣΤ, 259), ο οποίος χρησιμοποίησε τις *Ιστορίες για την πατρίδα*, του Ιππία από τις Ερυθρές, «ή Κνωποῦ βασιλεία ὑπὸ τῶν ἐκείνου κολάκων κατελύθη».

51. Οι Ερυθρές ήταν μία από τις δώδεκα πόλεις της Ιωνίας της Μικράς Ασίας, οι οποίες συγκρότησαν το *Πανιώνιον* με έδρα το ιερό του Ελικωνίου Ποσειδώνα στη Μυκάλη. Βρίσκονταν απέναντι από την Χίο και σύμφωνα με την παράδοση κτίστηκαν από Κρήτες με αρχηγό τον ομώνυμο ήρωα Έρυθρο ή από Βοιωτούς της ομώνυμης πόλης. Μαζί με τους Κρήτες στην περιοχή κατοίκησαν Πάμφυλοι, Λύκιοι, Κάρες και αργότερα Ίωνες της Αττικής, οι οποίοι έφθασαν εδώ με αρχηγό τον Κνώπο και γι' αυτό, σύμφωνα με μία παράδοση, οι Ερυθρές ονομάζονταν και Κνωπούπολις.

52. Η Χρυσάμη, για την οποία έχουμε εδώ την μοναδική μνεία σε γραπτή πηγή, είναι μία από τις τρεις συνολικά ιέρειες της θεάς Ενοδίας ή Φεραίας θεάς, των οποίων γνωρίζουμε τα ονόματα (οι άλλες δύο, γνωστές από επιγραφές, είναι η Κορινθία Τιμαρέτη, που υπηρετούσε στο ιερό της θεάς στην Πέλλα, και η Κυννάνα στη Βέροια). Η Χρυσάμη όμως, χάρη στον Πολύαινο, γίνεται γνωστή και για τη συμβολή της στην κατάκτηση των Ερυθρών της Μ. Ασίας από Ίωνες της Αττικής, καθώς κατείχε καλά τα δηλητηριώδη φάρμακα. Το γεγονός ότι ο Κνώπος ζήτησε βοήθεια από τους Θεσσαλούς και τη θεά τους δείχνει ότι η φήμη της θεάς αλλά και της ιέρειας ήταν πανελλήνια.

53. Θεότητα με το όνομα Ενοδία, χωρίς αυτό να αποτελεί προσωνύμιο μιας άλλης θεάς, αναφέρεται στη Θεσσαλία, απ' όπου ξεκίνησε η λατρεία της και έγινε η εθνική θεά των Θεσσαλών. Συγκεκριμένα, οι Φερές είναι ο τόπος όπου κατεξοχήν λατρεύτηκε η Ενοδία, μάλλον από τους χρόνους της αιολικής ακόμα κατοίκησης και αυτό το πιστοποιούν τα τρία ιερά προς τιμήν της, τα οποία βρέθηκαν στην περιοχή. Από τις Φερές η λατρεία της διαδόθηκε και σε άλλες θεσσαλικές πόλεις (Λάρισα, Παγασές, Κραννώνα, Φθιώτιδες Θήβες, Φάλαννα, Γόννους, Φάκιο), αλλά και στη Μακεδονία, στον Ωρεό της Εύβοιας, ακόμα και στην Αθήνα. Είναι χθόνια θεά,

θεά των δρόμων αλλά και της μαγείας, ενώ θεωρείται θεά της ζωής και του θανάτου ταυτόχρονα. Παριστάνεται σε νομίσματα της εποχής του Αλεξάνδρου των Φερών και σε αναθηματικές στήλες κυρίως έφιππη, φωσφόρος, δαδοφόρος και συχνά συνοδευόμενη από μία σκύλα ή άλογο. Εκτός αυτών, στα ιερά ζώα της θεάς συγκαταλέγονται ο ταύρος και το φίδι, ενώ τα ιερά φυτά της είναι η μυρτιά και το ρόδο. Η Ενοδία αναφέρεται με οκτώ προσωνυμίες (Φεραία, Αστική, Οσία, Πατρώα, Μυκαϊκή, Κόριλλος, Σταθμία και Αλεξατίς), ενώ ταυτίστηκε αρκετές φορές με πανελληνίως γνωστές θεές με ανάλογες ιδιότητες, όπως η Άρτεμη, η Εκάτη, η Βριμώ-Περσεφόνη, χωρίς όμως να αφομοιωθεί τελικά από αυτές. Αντιθέτως συλλατρεύονταν με θεούς, όπως ο Δίας, ο Ποσειδώνας, η Δήμητρα, ο Απόλλωνας και ο Ερμής. Χαρακτηριστική, άλλωστε, της ισχύος και της φήμης την οποία απέκτησε η θεά με την ανεξάρτητη λατρεία της είναι η αναφορά του Πολύαινου για το ρόλο τον οποίο έπαιξε η ιερεία της Χρυσάμη στην ίδρυση μιας αποικίας στη Μ. Ασία από Ίωνες της Αττικής.

54. Ο Αίατος (ή Αιατός), ο γιος του Φειδίππου, φέρεται εδώ από τον Πολύαινο μαζί με την αδερφή του Πολύκλεια ως ο εισβολέας και κατακτητής της Δυτικής Θεσσαλίας, στην οποία τότε κατοικούσαν οι Βοιωτοί. Τον Αιατό, ως νικητή των Βοιωτών της Άρνης, αναφέρει μόνο ο Χάραξ, το σχετικό χωρίο του οποίου διέσωσε ο Στέφανος ο Βυζάντιος.

55. Ο Φειδιππος ήταν γιος του Θεσσαλού και εγγονός του Ηρακλή. Η παράδοση αναφέρει ότι ο Φειδιππος μαζί με τον αδερφό του Άντιφο εξεστράτευσαν με 30 πλοία στην Τροία ως ηγεμόνες της Κω, της Νισύρου, της Καλύμνου, της Κάσου και της Καρπάθου, ενώ μετά την άλωση, σύμφωνα με τον Απολλόδωρο, ο Φειδιππος εγκαταστάθηκε αρχικά στην Άνδρο κι αργότερα στην Κύπρο και ο Άντιφος πήγε στους Πελαγονούς, κυριεύσε τη χώρα τους και την ονόμασε Θεσσαλία.

56. Η αναφορά τόσο του ονόματος όσο και των πράξεων της αδερφής του Αιατού Πολύκλειας είναι μοναδική στον Πολύαινο.

57. Ηρακλείδες ονομάζονταν, από την Αρχαιότητα ακόμη, όλοι οι απόγονοι του Ηρακλή και κυρίως εκείνοι οι οποίοι, ως ηγέτες των Δωριέων, κατέλαβαν μέρος της Πελοποννήσου κατά την «κάθοδο των Δωριέων», γνωστή επίσης και ως «κάθοδο των Ηρακλειδών» (1100-900 π. Χ.). Η εισβολή των Δωριέων στην Πελοπόννησο είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο από οποιαδήποτε άλλη εισβολή ή μετακίνησή τους, καθώς είχε χαρακτήρα στρατιωτικής επιχείρησης. Οι απόγονοι του Ηρακλή επέστρεψαν στην Πελοπόννησο, σε έναν τόπο όπου θεωρούσαν ότι είχαν κυριαρχικά και κληρονομικά δικαιώματα, τα οποία έχουν άμεση σχέση με τον μύθο του Ηρακλή, για να καταλάβουν τα εξασθενημένα πια μυκηναϊκά κέντρα. Αρχικός όμως τόπος εγκατάστασης των Δωριέων, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (Α, 56, 3), ήταν η Φθιώτιδα, κατά την εποχή του Δευκαλίωνα, και η Εστιαιώτιδα, την εποχή του Δώρου, του γιου του Έλληνα. Αργότερα εκδιώχθηκαν από εκεί από τους Καδμείους και βρέθηκαν στην Πίνδο, όπου πήραν το όνομα Μακεδνοί, και από εκεί μετακινήθηκαν προς την Στερεά Ελλάδα, στη Δρυοπίδα (Δωρίδα) κι έπειτα προς την Πελοπόννησο. Στα πλαίσια, λοιπόν, αυτών των μετακινήσεων των Δωριέων - Ηρακλειδών έγινε και η μετακίνηση των Ηρακλειδών (όπως σπεύδει να αναφέρει ο Πολύαινος)

Αιατού και Πολύκλειας, από τη Θεσπρωτία, προφανώς, εναντίον των Βοιωτών, οι οποίοι κατοικούσαν τότε στη Θεσσαλία.

58. Ο Αχελώος, όπως και η οροσειρά της Πίνδου, ήταν και είναι το φυσικό όριο ανάμεσα στη δυτική και στην ανατολική ηπειρωτική χώρα και το πέρασμά του, το οποίο ήταν σημαντικό γεγονός, αξιοποιείται εδώ εντέχνως από την Πολύκλεια. Αυτό το τέχνασμά της κάνει τον Πολύαινο να το κατατάξει ως ένα από τα αξιομνημόνευτα τεχνάσματα κατάληψης της εξουσίας. Επιπλέον, η διάβαση του Αχελώου είχε μεγάλη σημασία, καθώς παραπέμπει στην πάλη του θεοποιημένου μεγαλύτερου ποταμού της Ελλάδας με τον νικητή Ηρακλή, τον πρόγονο των επίδοξων τώρα κατακτητών. Επομένως, έτσι εξηγείται και γιατί μία τέτοια διάβαση προσέδιδε κύρος και ισχύ σε όποιον την κατόρθωνε πρώτος.

59. Για τον Θεσσαλό, βλ. το σχόλιο 4 του α' μέρους.

60. Πόλη με το όνομα Θεσσαλία δεν αναφέρεται σε καμία άλλη πηγή. Επομένως, εδώ ο Πολύαινος ή υπονοεί την Άρνη, στην οποία γνωρίζουμε ότι κατοικούσαν τότε οι Βοιωτοί, (αλλά μετονομασία της Άρνης σε Θεσσαλία δεν είναι γνωστή από καμία πηγή επίσης) ή συγχέει το όνομα της νέας πόλης, την οποία ίδρυσαν ο Αιατός με την αδερφή του, με το όνομα Θεσσαλιώτις, το οποίο πήρε έκτοτε η περιοχή.

61. Ο άσπονδος πόλεμος μεταξύ Θεσσαλών και Φωκίων κράτησε πολλά χρόνια και είχε διάφορες χρονικές φάσεις αλλά και ιδιαίτερα σκληρές εκφάνσεις. Μία από αυτές ήταν και η προαναφερόμενη από τον Πολύαινο απόφαση των Φωκίων και των Φωκίδων για την τύχη των τελευταίων σε περίπτωση ήττας από τους Θεσσαλούς, σε έναν από τους ιερούς πολέμους τους οποίους διεξήγαν μεταξύ τους. Η απόφαση αυτή είναι γνωστή από την Αρχαιότητα ακόμη με τον όρο *φωκική απόνοια*, δηλαδή απονενομημένη φωκική απόφαση, και αφορά στη μάχη που δόθηκε στις Κλεωνές, κοντά στην Υάμπολη, γύρω στο 500 π. Χ. Το αποτέλεσμα, βεβαίως, αυτής της απόφασης δικαίωσε τους Φωκείς που νίκησαν στη μάχη, αλλά έκτοτε κάθε ανάλογη σκληρή απόφαση που λαμβανόταν σε καιρό πολέμου ονομαζόταν έτσι (βλ. και Πανσανίας, *Φωκικά*, 1, 6-7 και σχόλιο 1), ενώ από τον Πολύαινο θεωρήθηκε ως ένα αξιομνημόνευτο στρατήγημα. Από την άλλη, ο Πλούταρχος μνημονεύει επαινετικά αυτή την γενναία απόφαση των Φωκίδων στο έργο του *Γυναικών Αρεταί* και σημειώνει ότι οι Φωκείς, σε ανάμνηση αυτής της νίκης, τελούσαν μία γιορτή της πυράς και τα Ελαφηβόλια προς τιμήν της Ελαφηβόλου Αρτεμης.

62. Οι *Περιοχές από τον Πολύαινο*, όπως έχουμε προαναφέρει στην εισαγωγή του α' μέρους της παρούσας μελέτης, αποτελούν καλά επιλεγμένα και ταξινομημένα, ανά είδος τεχνάσματος, αποσπάσματα από τα *Στρατηγήματα ή Στρατηγικά* του Πολύαινου, τα οποία συντάχθηκαν από κάποιον ανώνυμο συγγραφέα της βυζαντινής περιόδου, οπότε και το έργο του Πολύαινου ήταν προσφιλές ανάγνωσμα όλων των επίδοξων νικητών στρατηγών της εποχής.

ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ Β' ΜΕΡΟΥΣ

1. Αθήναιος, *Δειπνοσοφιστές*.
2. Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*.
3. Διόδωρος Σικελιώτης, *Βιβλιοθήκη Ιστορική*.

4. *Ελληνική Μυθολογία* (επιμ. Ιω. Κακριδής), Εκδοτική Αθηνών.
5. Ηροδότου, *Ιστορίες*.
6. *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τ. 26, 37, 38.
7. Μικρογιαννάκης Εμ., *Παθολογία πολιτευμάτων στην Αρχαιότητα*, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992.
8. Ξενοφώντας, *Ελληνικά*.
9. Πausanias, *Φωκικά, Αχαϊκά*, έκδοση Ν. Παπαχατζή, Αθήνα 1969.
10. Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι (Πελοπίδας, Καίσαρ, Πομπήιος)*.
11. Πλούταρχος, *Ηθικά (Γυναικών Αρεταί)*.
12. Ρακατσάνης Κ. - Τζιαφάλιας Αθ., *Λατρείες και ιερά στην αρχαία Θεσσαλία. Α΄ Πελασγιώτις*, έκδοση Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1997.
13. Ραμού-Χαψιάδη Άννα, *Από τη φυλετική κοινωνία στην πολιτική*, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1982.
14. Στράβωνας, *Γεωγραφικά*.
15. Χρυσοστόμου Παύλος, *Η θεσσαλή θεά Εν(ν)οδία ή Φεραία θεά*, εκδόσεις ΤΑΠΑ, Αθήνα 1998
16. Slawomir Sprawski (μετ. Βασ. Αργυρούλης), «Ο Αλέξανδρος των Φερών. Μία νέα προσέγγιση», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 48 (2005) 177-194].